

dijalektika ili semiotika nisu u stanju da dokuče unutrašnju inteligibilnost sukoba. Da bi se povest mislila i posmatrala kao neprekidni kontinuitet potrebna je korelativna postavka o utemeljujućoj funkciji subjekta. No, Fuko hoće da pokaže da je ova postavka više neodrživa. "Od istorijske analize napraviti diskurs kontinuiranog, a od ljudske svesti izvorni subjekt svakog postojanja i svake delatnosti, to su dva lica jednog te istog sistema mišljenja."⁷⁹ Ovaj metafizički sistem mišljenja, smatra Fuko, ne uspeva da misli pravu ineligibilnost povesti. Cilj je misliti inteligibilnost povesti tako da ta spoznaja nije racionalno-teleološki opredeljena. Ovakva opredeljenost mišljenja odlikuje upravo metafiziku kao prevaziđeno mišljenje.

Šta se u ovom kontekstu dešava sa pitanjem o kraju metafizike? Fukoov govor o metafizici u okviru različitih i neuporedivih epistema je protivrečan. Govor o njoj nema isti smisao u okviru svake episteme. Njeno savremeno razumevanje je prikladno samo tom povesnom kontekstu. U nekoj prethodnoj epistemi, sa stanovišta Fukoove misli, on ne bi ni imao smisla. Ako je čovek otkriće najnovijeg doba, onda je i metafizika. Metafizika je, ili otkriće skorijeg datuma od kog se postavlja pitanje njenog kraja, ili kontinuirano postoji tokom zapadne istorije. Ako je ona otkriće koje dolazi sa izričitim izlaganjem njenog kraja, onda je ona u današnjem obliku drugo ime za modernu epistemu tako da je u prethodnoj epistemi nepoznata. Time bi pitanje njenog kraja bilo u potpunosti relativizovano. U drugom slučaju bi se moralo pretpostaviti da je ona okvir za sve do sad postojeće episteme, dakle, neka meta-epistema što protivreči pretpostavci o radikalnim epistemološkim prekidima.

Ispitivanje povesnih epistemoloških formi zahteva istraživanje pozitiviteta onog što ih omogućava. Fuko ukazuje na to da episteme zavise od tog što isključuju i neutrališu. U svojoj suštini one su strategijski odgovori na odnose moći. Samo ukoliko sebe posmatraju odvojeno od svog povesnog *a priori*-a, kad postanu predmet samoposmatranja, one u sopstvenom ogledalu izgledaju kao slike stvarnosti. U stvari, one su izraz duboko posredovane zainteresovanosti. Zbog toga Fuko hoće da na neponišljivoj snazi ludila pokaže da se jezik razuma ne može posmatrati samo u horizontalnoj ravni. Isključivanje bez-umnog se okončava njegovim povratkom. Ludilo bi u tom smislu predstavljalo jednu vrstu zabranjenog znanja.⁸⁰ Ova isključena vrsta znanja-ludila je, prema Fukou, mera razumske prekomernosti, mera koja pokazuje granice razuma i kulture koja se preko njega legitimise. Tematizovanje ludila pokazuje da razum anonimno uvlači u sebe ono što izričito isključuje, da ludilo počiva u samom jezgri mišljenja kao njegovo nemišljeno izvoriste. U tom pogledu istorija ludila je istorija drugog, isključenog u okviru zapadne kulture čiju moć razum uvlači u sebe i koristi, ali ne obelodanjuje.

Mada su znanje i moć raznorodni, oni su jedno drugom imanentni, smatra Fuko. On nabroja sledeće primere ispoljavanja moći: podstaći, uticati, odvratiti, olakšati, otežati, proširiti, ograničiti, učiniti više ili manje verovatnim... Ni jedno znanje se ne oblikuje bez nekog sistema vlasti, kao što se ni jedna vlast ne vrši bez neke vrste znanja. "Na toj ravni, kaže Fuko, ne postoji saznanje sa jedne, a društvo sa druge strane, ili nauka sa jedne, a država sa druge strane, nego postoje fundamentalni oblici vlast-znanja."⁸¹ Pored toga, znanje se ne sme poistovetiti sa naukom. Postoje, kaže Fuko, samo prakse, pozitiviteti, i oni oblikuju znanje. Međutim, nema odnosa vlasti bez korelativno obrazovanih područja znanja, niti ima znanja koje ne pretpostavlja odnose vlasti. Tako je razlika između znanja i saznanja razlika između volje za znanjem i volje za istinom. No, ni sama istina ne može da se odvoji od procedura koje je uspostavljaju i koje su uvek pragmatički opredeljene. Zbog toga postoji dubinska povezanost između temeljnog poretka jedne kulture, koji upravlja jezikom, perceptivnim shemama, vrednovanjem prakse, i koji određuje interesantna područja za istraživanje, i filozofskih objašnjenja ili naučnih teorija. Njih povezuju odnosi moći. Oni istorijski variraju kao što variraju epistemološki kodeksi, kao što variraju i jezici koje svaka epoha sakuplja u skladu sa svojim korpusima.

Analiza moći-znanja otkriva formalizovane odnose u slojevima-arhivama (znanje), odnose sila (moć) i odnose prema nečem "spolja" (mišljenje). Mišljenje otkriva neko "spolja" kao ono što je nemišljeno u njemu samom. U stvari, ovo nemišljeno je ono što nije stratifikovano - sile, moć. Stoga je mišljenje uvlačenje u imanenciju *drugog*, nekog *Ne-Ja*. Ono pretpostavlja odnos prema sebi, ali ovaj odnos proizilazi iz odnosa prema *drugom* koji se uspostavlja uvek u okviru određene episteme. "Sve je znanje – rekao bi Fuko – i to je glavni razlog zbog kojeg nema divljeg iskustva:

⁷⁹ Foucault, M.: *Arheologie der Wissenschaft*, München, 1973. s. 23.

⁸⁰ Fuko, M.: *Istorija ludila u doba klasicizma*, Nolit, Beograd, 1980. s. 33. "Ludilo opčinjava zato što je znanje. Ono je znanje, pre svega, što su oni besmisleni likovi ustvari elementi jednog teškog, zatvorenog, egzotičnog znanja."

⁸¹ Fuko, M.: *Predavanja*, s. 17.